

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ
ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ***

**МАТЕРІАЛИ
науково-методичного семінару
викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди**

Харків 2016

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ
«ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕЕКОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Мельникова О.В., к.п.н., доцент

В умовах відкритості національних економік та інформаційно-освітнього простору значно зростає роль економічної теорії у формуванні всебічно розвиненої особистості. Незалежно від профілю освіти кожна доросла людина протягом життя вирішує безліч економічних питань. Наслідки цих рішень відображаються в її повсякденному житті, роботі, участі в громадських організаціях, у соціальному аспекті, на її діяльності як суб'єкта економічних відносин. Вдумливе й осмислене ставлення до явищ економічного середовища передбачає не лише розуміння основних концепцій у певній економічній системі, а й здатність до самовираження й оволодіння соціальними ролями, до розв'язання економічних завдань, уміння застосовувати в різних поєднаннях елементи економічних знань у конкретних життєвих ситуаціях, розуміти економічний зміст власної праці, бачити своє місце в економічному середовищі. Саме тому доречно вивчати курс «Основи економічної теорії» студентам факультетів неекономічної спеціалізації. Однак треба зазначити, що на першому занятті дуже важко переконати самих студентів в цьому, довести їм корисність економічних знань та вмінь. Як показує практичний досвід, найбільш вагомими аргументами для студентів є розкриття проблеми безмежності потреб в умовах обмеженості ресурсів, аналіз ринку праці зі спеціалізації навчання, розгляд прожиткового мінімуму в країні, порівняння доходів громадян нашої країни з доходами суб'єктів інших держав, пояснення поведінки споживачів та виробників у певних умовах, приклади розрахунків відсотків за кредитами та депозитами, податку з доходів громадян та ін.

Головне завдання економічної освіти студентів неекономічних факультетів — формувати активних економічних суб'єктів, здатних на

мікрорівні впливати на економічні процеси та на макрорівні адекватно оцінювати дії держави. При викладанні курсу «Основи економічної теорії» важливо не тільки надати студентам певний обсяг знань з економіки, а й привіти їм навички теоретичного осмислення життєвих ситуацій, на основі яких вони могли б приймати самостійні вірні рішення щодо подальшої власної поведінки.

У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди курс «Основи економічної теорії» викладається на усіх факультетах, окрім економічного. В цьому році внаслідок змін навчальних програм та годин на їх опанування, курс «Основи економічної теорії» вивчається студентами 1 та 3 курсу. При цьому на третьому курсі на цю дисципліну передбачено 2 кредити, що містять у собі три модулі, кожний з яких представляє собою закінчену окрему структурну дидактичну одиницю, що дає можливість вивчати їх незалежно один від одного. За навчальним планом передбачено 12 лекційних годин, по 24 години на семінарські заняття та самостійну роботу, а також 12 годин на індивідуальну роботу студента і викладача. На першому курсі на вивчення «Основи економічної теорії» надається 3 кредити, загальним обсягом 90 годин, проте на аудиторну роботу передбачено лише 30 годин, 20 з яких на лекційні заняття і 10 – на семінарські. Як бачимо, все більше часу відводиться на самостійну роботу студентів, яка передбачає опанування теоретичним матеріалом з тем, що не розглядаються на лекціях, закріплення вмінь застосовувати економічні знання на практиці, вирішуючи економічні задачі або проблемні ситуації, розробку власних економічних проектів та аналіз сучасної економічної ситуації в країні.

Як вже зазначалося, курс «Основи економічної теорії» складається з трьох змістовних модулів: «Вступу до економічної теорії», «Основи мікроекономіки» та «Основи макроекономіки». У першому змістовному модулі передбачається вивчення еволюції розвитку економічної теорії, її предмета, основних розділів, функцій та методів, також значна увага приділяється питанням суспільного виробництва, відносинам власності, приватизації,

економічним системам і сучасним моделям економіки. Окрім теоретичних питань значна увага приділяється розв'язанню задач на побудову та аналіз кривої виробничих можливостей, розрахунку альтернативних витрат, ефективності виробництва, зокрема продуктивності праці, та грошової маси в країні. Треба зазначити, що найбільше труднощів і обурення при вивченні даного курсу у студентів викликають саме задачі.

У другому модулі «Теоретичні основи мікроекономіки» розглядаються питання ринку, його структура та функції, конкуренція, її види та типи, раціональна поведінка споживачів, механізм встановлення ринкової рівноваги та чинники, що її порушують, еластичність попиту та пропозиції, розкривається сутність підприємництва, його функції та види, аналізуються типи та форми підприємств, їх витрати та прибутки, особливості менеджменту та маркетингу як невід'ємних складових діяльності фірми. Для ефективного засвоєння більшості тем цього розділу передбачається розв'язання задач на знаходження номінальної і реальної заробітної плати, ренти і ціни землі, дисконтування та амортизації, змін попиту та пропозиції, рівноважної ціни та кількості, еластичності попиту за ціною, витрат виробництва, доходу та прибутків фірми.

У третьому модулі «Теоретичні основи макроекономіки» аналізуються основні показники розвитку національної економіки, фактори та типи економічного зростання, циклічність розвитку національної економіки, причини і наслідки безробіття та інфляції, загальні основи функціонування кредитно-банківської та фінансової систем України; методи та інструменти державного регулювання економіки; особливості економічних відносин між державами та ін. Практичні навички формуються у студентів в процесі вирішення завдань на знаходження ВВП реального та ВВП номінального, НД, ВВП на душу населення, макроекономічної рівноваги, відсоткових ставок, індексу споживчих цін та темпів інфляції, рівнів зайнятості та безробіття, побудови економічних циклів на основі статистичної інформації, суми податкових відрахувань із доходів суб'єктів економіки та ін. Інтерес у студентів

викликають питання порівняння макроекономічних показників розвитку нашої країни із аналогічними показниками розвинутих країн.

У процесі викладання курсу «Основи економічної теорії» було визначено, що найбільш ефективним способом передачі економічних знань є проблемна лекція, у ході якої матеріал подається як проблема або комплекс різних точок зору на певний об'єкт дослідження. Конкретного рішення ситуації немає, його треба шукати разом і викладачеві, і студентам. При поясненні аналітичних або графічних закономірностей студентам пропонується спочатку самим спробувати проаналізувати механізм дії явища, що розглядається.

Також у кожній лекції обґрунтовується логічна структура заняття, акцентується увага на найбільш істотних, стрижневих поняттях і принципах. Велике значення має залучення і аналіз офіційних матеріалів, що публікуються урядовими органами та відображають економічний стан країни (наприклад, динаміку і структуру зайнятості, динаміку і рівень цін, розвиток приватного й державного секторів, економічну політику держави і Національного банку).

При проведенні семінарських занять використовуються інтерактивні форми роботи викладача і студентів (дискусії, вікторини, аукціон, ділові ігри). Так, при вивченні теми «Власність» проводиться вікторина між групами студентів, яка полягає в тому, що одна група (до 4 чоловік) складає та задає тестове питання із теми заняття, а інші групи змагаються між собою за право відповісти, щоб отримати бал за вірну відповідь. І так по черзі. Це сприяє систематизації та закріпленню економічних знань з теми, а також формуванню навичок спілкування один з одним (ораторських здібностей і вміння акустичного сприйняття інформації) та швидкості реагування на поставлені питання.

При вивченні «Основ функціонування ринку» семінарське заняття доречно проводити у формі аукціону, бо він є одним із елементів ринкової інфраструктури, що розглядається у даній темі. Студенти у ході торгів за можливість придбати питання для відповіді опановують різні стратегії поведінки суб'єктів економіки, а банкір, що фіксує грошові потоки учасників

аукціону та зацікавлений у поверненні наданих їм кредитів, ілюструє діяльність фінансових установ (ще одного із елементів ринкової інфраструктури). Набрані в ході аукціону кошти наприкінці семінару переводяться в оцінки, що є додатковим стимулом для студентів.

Механізм функціонування більшості економічних категорій та процесів також можна розглядати при проведенні ділових ігор. Проте, на жаль, обмеженість часу, відведеного на вивчення курсу, не дозволяє широко застосовувати ці методи навчання. Сьогодні ділові ігри проводяться при вивченні тем «Економічні системи», «Підприємництво» та «Грошово-кредитна система». Сутність гри для першої теми полягає у тому, щоб загадати та пояснити іншим найпривабливішу для студента економічну систему або модель змішаної економіки, не називаючи її, а потім проаналізувати, які основні риси були виділені студентами та яку економічну систему (модель) обирали частіше. У грі при вивченні «Підприємництва» пропонується студентам із підручних матеріалів створити певний товар, розрекламувати його та реалізувати за економі (іграшкові гроші). Для третьої визначеної теми пропонується проводити гру «Національний банк та його інструменти», в ході якої студенти бачать, як Національний банк, у певних ситуаціях використовує різні механізми впливу на грошовий ринок для збільшення або зменшення в країні грошової маси.

Викладання курсу «Основи економічної теорії» неможливе без дискусій, диспутів та мозкових штурмів, оскільки дана дисципліна безпосередньо пов'язана із життєдіяльністю студентів, і є питання, які дійсно цікавлять студентів, а однозначної відповіді на них немає. Серед таких можна виділити, наприклад, питання про панівну форму конкуренції сьогодні в нашій країні, про основні напрямки та завдання структурної перебудови народного господарства нашої країни, про тінізацію економіки в сучасному суспільстві, про шляхи стимулювати споживання, про основні особливості та протиріччя економічної політики України, про ефективні заходи реалізації освітніх послуг в Україні та інші.

Останнім часом все більше зростає роль самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін. Тому, у курсі «Основи економічної теорії» пропонуються різноманітні види самостійної роботи, серед яких складання опорних схем, аналіз конкретних ситуацій, розв'язання практичних завдань, написання есе, розгляд аналітичної та статистичної інформації. Так, наприклад, у темі «Економічне зростання та циклічність» студентам пропонується на основі показників реального ВВП за останні 25 років відобразити циклічний розвиток економіки України.

Великий інтерес у студентів викликає розробка та презентація власних бізнес-проектів, в ході яких підсумовуються центральні питання з основ мікроекономіки – аналіз ринку, конкуренція, попит та пропозиція, сутність та види підприємництва, типи та форми фірм, витрати виробництва, менеджмент та маркетинг, особливості ціноутворення та реклами.

Особлива увага при викладанні курсу «Основи економічної теорії» надається контролю та оцінюванню знань і вмінь студентів. Перевірка знань студентів здійснюється у процесі опитування студентів на семінарських заняттях, написанні контрольної роботи наприкінці кожного модуля, розробці та захисті бізнес-проекту, підготовці реферату з проблем макроекономіки, оцінюванні самостійної роботи студента. Кожний з цих видів контролю оцінюється за 5-бальною системою, і за семестр студент може набрати максимально 60 балів. Ще 40 балів можуть бути отримані при складанні іспиту, який проходить у тестовій формі і містить теоретичні питання та задачі.

Отже, використання різноманітних форм та методів викладання курсу «Основи економічної теорії» дозволяє сформувати у студентів на основі економічних знань власний світогляд, навички економічного мислення, аналізу та об'єктивної оцінки економічної ситуації. Деякі студенти настільки захоплюються економічною теорією, що отримують в подальшому другу освіту економічного спрямування.